

MUSTAQILLIKNING ILK DAVRIDA DAVLAT SUVERENITETINI MUSTAHKAMLASH YO‘LIDAGI SA’Y-HARAKATLAR

*Ataxanova Gavxaroy Anvarbekovna,
Andijon Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi,
O‘zbekistonnig eng yangi tarixi fani o‘qituvchisi*

Annotatsiya

Talabalarga O‘zbekiston davlat suverenitetining e‘lon qilinishi. Mustaqillikni tiklash uchun kurash siyosiy, iqtisodiy va ma‘naviy sohalaridagi islohatlar va O‘zbekiston mustaqilligining huquqiy asoslarining yaratilishi haqida tushuncha berish.

Kalit so‘zlar: Arxeologik davrlashtirish, paleolit, neolit, bronza, ahomoniylar, salavkiylar, kushon, tarixiy xronologik, o‘zbek xalqi, davlat boshqaruvi, ibtidoiy-jamoa, feodal, demokratik, ellinistik davr, sak, eron, eftalit, turk, Xarakatlar strategiyasi, dialektik jarayon, milliy tafakkur xalq tarixi.

Oliy Kengash “O‘zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligi asoslari to‘g‘risida” Qonun qabul qildi. Bu qonun 17 moddadan iborat bo‘lib O‘zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligini huquqiy jihatdan mustahkamlab berdi. Qonunning birinchi moddasida: “O‘zbekiston Respublikasi o‘z tarkibidagi Qoraqalpog‘iston Respublikasi bilan birga, mustaqil, demokratik davlatdir”, – deb qonunlashtirib qo‘yildi. Qonunda O‘zbekiston Respublikasining xalqi suverendir va respublikada davlat hokimiyatining birdan-bir sohibidir. U o‘z hokimiyatini ham bevosita, ham vakillik idoralari tizimi orqali amalga oshiradi, deb belgilab qo‘yildi. Mustaqillik asoslari to‘g‘risidagi qonunda O‘zbekiston Respublikasi to‘la davlat hokimiyatiga ega, o‘zining milliy davlat va ma‘muriy-hududiy tuzulishini, hokimiyat va boshqaruv idoralari tizimini mustaqil belgilaydi, davlat chegarasi, hududi daxlsiz va bo‘linmas bo‘lib, uning xalqi o‘z xohish-irodasini erkin bildirmasdan turib o‘zgartirilishi mumkin emas, deb qat‘iy qonunlashtirilib qo‘yildi. Mazkur qonunda respublika hududidagi yer, yer osti boyliklari, suv va o‘rmonlar, o‘simlik va hayvonot dunyosi, tabiiy resurslar, respublikaning ma‘naviy boyliklari O‘zbekiston Respublikasining milliy boyligi, mulki hisoblanadi, deb belgilab berildi. O‘zbekiston Respublikasi o‘z hududida oltin, boshqa qimmatbaho metallar va toshlarni qazib chiqarish, qayta ishlash va saqlashni mustaqil amalga oshiradi hamda nazorat qiladi, o‘z oltin zaxirasini yaratadi, deyiladi bu qonunda. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining VII-sessiyasi 1991-yil 30-sentabr kuni ushbu qonunga Konstitutsiyaviy qonun maqomini berishga qaror qiladi.

O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining 1991-yil noyabrda bo‘lgan VIII sessiyasi davlat mustaqilligi masalasi bo‘yicha referendum o‘tkazish haqidagi

masalani ko'rib chiqdi. 1991-yil 18-noyabr kuni sessiya "O'zbekiston Respublikasi referendumini o'tkazish to'g'risida" qaror qabul qildi. Qarorda 1991-yil 29-dekabr kuni O'zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligi to'g'risidagi masala bo'yicha referendum o'tkazish belgilandi. Referendumga puxta tayyorgarlik ko'rildi. Markaziy saylov komissiyasi, 13 saylov okrugi, 7-ming uchastka saylov komissiyasi tuzildi. 1991-yil 29-dekabrda bo'lib o'tgan referendumda 9.898.707 kishi ya'ni saylov ro'yxatiga kiritilganlarning 94,1 foizi qatnashdi. Ovoz berishda qatnashganlarning 98,2 foizi referendumda byulletenga qo'yilgan "O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi tomonidan e'lon qilingan O'zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligini ma'qullaysizmi?" degan savolga "Ha", ya'ni, O'zbekiston Respublikasi mustaqilligini ma'qullaymiz, deb ovoz berdi.

Shunday qilib, xalqimizning asriy orzusi ro'yobga chiqdi. Mamlakatimiz, xalqimiz siyosiy qaramlikdan, asoratdan qutuldi. Davlat mustaqilligining qo'lga kiritilishi o'zbek xalqining hayotida muhim tarixiy voqea bo'ldi. Mustaqillik xalqimizga o'z taqdirini o'zi belgilash, o'zlari uchun munosib turmush yaratish erkinligini berdi. O'zbekiston Respublikasi davlat mustaqilligining qo'lga kiritilishi ham qonuniy-tarixiy jarayon bo'lib, xalqimizning uzoq yillar davomidagi milliy istiqloq uchun olib borgan qahramonona kurashining natijasidir.

1991-yil 31-avgustdan e'tiboran Vatanimiz tarixida yangi davr – milliy istiqloq davri boshlandi. Dunyo xaritasida yana bitta mustaqil, to'la huquqli, suveren davlat – O'zbekiston Respublikasi paydo bo'ldi. O'zbekiston xalqi va rahbariyatining donishmandligi, sabotliligi va qat'iyatligi, uzoqni ko'ra bilishi natijasida uning davlat mustaqilligi tinch, demokratik, parlament yo'li bilan, ijtimoiy larzalarsiz, qurbonlar va vayronagarchiliklarsiz amalga oshirildi. Mustaqil O'zbekiston dunyoga, jahonga yuz tutdi, qariyb yuz yildan ortiq vaqt davomida yopib qo'yilgan chegaralari ochildi. Jahon hamjamiyati O'zbekistonni quchoq ochib qabul oldi. Mustaqillikning dastlabki kunlaridanoq O'zbekiston Respublikasini suveren davlat sifatida Turkiya, Amerika Qo'shma Shtatlari, Kanada, Yaponiya, Buyuk Britaniya, Saudiya Arabistoni, Eron, Pokiston, Hindiston, Xitoy singari yirik davlatlar tan oldilar.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, mustaqil demokratik, huquqiy davlatning tashkil topishi va rivojlanishining asosiy sharti Konstitutsiyaning mavjudligidir. Mustaqillik qo'lga kiritilgach, bir qator omillar Respublika Konstitutsiyasini yaratishni zarur qilib qo'ydi. Mamlakatimizda milliy huquqiy davlat qurish, demokratik jamiyat barpo etish, bozor munosabatlarini shakllantirish kabi dolzarb vazifalar mustaqil O'zbekiston Konstitutsiyasini ishlab chiqishni taqozo etardi. Vujudga kelayotgan yangi siyosiy partiyalar, jamoat harakatlari, jamoat tashkilotlarining yuridik manfaatlari, jamiyatimizda ijtimoiy-siyosiy barqarorlikni, milliy totuvlikni ta'minlash masalalari yangi Konstitutsiya qabul qilishga ehtiyoj tug'dirdi. Shuningdek,

O‘zbekiston Respublikasining xalqaro huquq sub’yeftiga aylanishi, mustaqil davlat sifatida jahonga tanilishi ham Konstitutsiya qabul qilishishini talab qilardi.

“Mustaqillik Deklaratsiyasi” qabul qilingan O‘zbekiston Oliy Kengashining 1990-yil 20-iyunda bo‘lgan ikkinchi sessiyasidayoq yangi Konstitutsiya ishlab chiqish lozim, degan xulosaga kelingan edi. Sessiya O‘zbekiston Prezidenti Islom Karimov boshchiligida 64 kishidan iborat konstitutsiya loyihasini tayyorlash bo‘yicha komissiya tuzish to‘g‘risida qaror qabul qiladi. Komissiya tarkibiga Oliy Kengash deputatlari, Qoraqalpog‘iston Respublikasi va viloyatlar vakillari, davlat, jamoat tashki-lotlari va xo‘jaliklarning rahbarlari, olimlar, mutaxassislar kiritildi. Konstitutsiyaviy komissiya O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasini ishlab chiqish ustida qariyb 2,5 yil ishladi. 1991-yil 31-avgustda O‘zbekiston davlat mustaqilligining e‘lon qilinishi va “O‘zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligi asoslari to‘g‘risida”gi Qonunning qabul qilinishi, bu qonunga konstitutsiyaviy maqom berilishi konstitut-siyaviy komissiya mas’uliyatini yanada kuchaytirdi. Konstitutsiya loyihasini ishlab chiqishda konstitutsiyaviy rivojlanishning jahon tajribasi o‘rganildi, inson huquqlari, demokratiya va qonunchilik sohasida jahonda qo‘lga kiritilgan yutuqlar hisobga olindi. Milliy davlatchiligimizning tajribasi, Amir Temur va boshqa allomalarimizning davlatni idora qilish sohasidagi g‘oyalari yangi Konstitutsiyaga asos qilib olindi.

1992-yil 26-sentabrda O‘zbekiston Respublikasining yangi Konstitutsiyasi loyihasi umumxalq muhokamasi uchun matbuotda e‘lon qilindi. Muhokama ikki oycha davom etdi. Muhokama jarayonida bildirilgan takliflar asosida tuzatishlar kiritilgan loyiha 1992-yil 26-noyabrda matbuotda ikkinchi marta e‘lon qilindi. Umumxalq muhokamasi davrida 6 mingdan ortiq taklif va mulohazalar bildirildi, ular inobatga olindi. Konstitutsiyamiz xalqimizning siyosiy dahosi va tafakkurining mahsuli bo‘ldi. Prezident I.A.Karimov O‘zbekiston Konstitutsiyasini ishlab chiqishga rahbarlik qildi va o‘zining katta hissasini qo‘shdi.

Oliy Kengashning 1992-yil dekabrda bo‘lgan XI-sessiyasi O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasini qabul qilish masalasini muhokama qildi. Sessiyada deputatlar loyihaga 80 ga yaqin o‘zgartirish, qo‘shimcha va aniqliklar kiritdilar. Shunday qilib, 1992-yil 8-dekabr kuni O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi qabul qilindi. Konstitutsiya qabul qilingan kun 8-dekabr umumxalq bayrami – O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi kuni deb e‘lon qilindi.

Bayrami – O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi kuni deb e‘lon qilindi. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi 6 bo‘lim, 26 bob, 128 moddadan iborat. U “Mustaqillik Deklaratsiyasi” hamda “O‘zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligi asoslari to‘g‘risida”gi Qonunda mustahkamlangan tamoyillar va go‘yalarni o‘zida to‘la mujassamlashtirdi, ularni rivojlantirdi.

O‘zbekiston Respublikasining asosiy qonuni, pasporti hisoblanuvchi Konstitutsiya sobiq Ittifoq davridagi barcha Konstitutsiyalardan tubdan farq qiladi.

Birinchiidan, yangi qabul qilingan Konstitutsiya mustaqil O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi bo‘lib, barcha moddalari haqiqiy mustaqillik go‘yalari bilan sug‘orilgan. Ilgarigi Konstitutsiyalar esa O‘zbekistonning mustaqilligini ta‘minlay olmaydigan, respublikaning “suveren”ligi haqida quruq so‘zlar yo‘zilgan, haqiqiy qoidalari qog‘ozda qolib ketadigan, rasmiy bir hujjat edi. Ikkinchiidan, yangi Konstitutsiya xalqimizning xohish-irodasi va dono fikrmulohazalari asosida va jahonda to‘plangan eng ilg‘or Konstitutsiyaviy rivojlanish tajribasini va milliy davlatchiligimiz xususiyatlarini hisobga olgan holda mustaqil ishlab chiqildi. Ilgarigi Konstitutsiyalar esa Markaziy hokimiyat tomonidan tayyorlangan Ittifoq Konstitutsiyasi nusxalaridan ko‘chirib olinar edi. Shu boisdan ham yangi asosiy qonunimiz mustaqil O‘zbekiston-ning birinchi Konstitutsiyasi hisoblanadi.

Shuningdek, Konstitutsiyada O‘zbekiston Respublikasida Qoraqalpog‘iston Respublikasining huquqiy maqomi, O‘zbekiston bilan o‘zaro munosabatlarning huquqiy asoslari belgilab berilgan.

Darhaqiqat, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining qabul qilinishi mamlakatimiz hayotida katta ahamiyatga ega bo‘ldi. U mamlakatimizda qonunchilikning rivojlanishi uchun, huquqiy islohotlar uchun asos bo‘lib xizmat qildi. Yuzlab qonunlar, kodekslar, milliy dasturlar ishlab chiqildi, umumxalq muhokamasidan o‘tdi, qabul qilindi va hayotimizning barcha jabhalarida amal qilmoqda. O‘zbekiston Konstitutsiyasi davlatimiz suverenitetini ro‘yobga chiqardi. O‘zbekistonni dunyodagi barcha nufuzli davlatlar tan oldi, ular bilan siyosiy, diplomatik, iqtisodiy, madaniy aloqalar o‘rnatildi.

2003-yil 24–25-aprel kunlari bo‘lib o‘tgan ikkinchi chaqiriq O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining XI-sessiyasida “O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga o‘zgartirishlar va qo‘shimchalar kiritish to‘g‘risida”gi Qonun loyihasi muhokama qilindi va mazkur qonun qabul qilindi. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi jamiyatni yanada erkinlashtirish va demokratiyalash, ikki palatali parlament tuzish zaruriyatidan kelib chiqqan holda o‘zgartirishlar va qo‘shimchalar kiritildi.

O‘zbekiston Prezidenti vakolatlari hamda vazifalariga doir 89- , 90- , 93- , 95- , 96- , 97- moddalarga ham o‘zgartirishlar kiritildi. 89-moddaning “O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti ayni vaqtda Vazirlar Mahkamasining Raisi hisoblanadi” deyilgan ikkinchi qismi olib tashlandi. Muxtasar aytganda, qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyatlari o‘rtasidagi vakolatlar yanada demokratik ravishda qayta taqsimlandi. Kiritilgan o‘zgartirishlar va qo‘shimchalar O‘zbekiston Respublikasi Bosh Vazirining, hukumatning mas’uliyatining kuchayishiga, jamiyat siyosiy hayotining faollashuviga, saylov tizimining yanada takomillashuviga xizmat qiladi.

Dunyoda suveren deb e'tirof etilgan har bir mamlakat o'zining davlat ramzlari – gerbi, bayrog'i, madhiyasiga ega. O'zbekiston Respublikasi mustaqillikning dastlabki kunlaridanoq o'zining davlat ramzlarini yaratishga alohida e'tibor bilan qaradi. Oliy Kengash Davlat bayro'g'i, Davlat gerbi va Davlat madhiyasi haqida qonun loyihalarini tayyorlash, Oliy Kengash sessiyalari muhokamasiga taqdim etish to'g'risida qaror qabul qildi. Oliy Kengash Qo'mitalari Konstitutsiya komissiyasi bilan hamkorlikda o'zbek xalqining tarixi, ma'naviy qadriyatlari, mustaqil davlatimiz siyosatining mazmun-mohiyatiga mos davlat ramzlari variantlari tayyorlandi.

“O'zbekiston Respublikasi davlat bayrog'i to'g'risida”gi Qonun 1991-yil 18-noyabrda O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining VIII-sessiyasida qabul qilindi. O'zbekiston Respublikasining davlat bayrog'i ramzi mamlakatimiz hududida ilgari mavjud bo'lgan g'oyat qudratli saltanatlar bayroqlariga xos bo'lgan eng yaxshi an'analarni davom ettirgan holda respublika tabiatiga xos xususiyatlarni, xalqimizning milliy va madaniy o'zligini ham aks ettiradi.

O'zbekiston Respublikasining davlat bayrog'i Nyu-York shahrida joylashgan Birlashgan Millatlar Taskhiloti qarorgohida dunyodagi suveren davlatlar bayroqlari qatorida turibdi. O'zbekiston bayrog'i xorijiy mamlakatlarda Prezidentimiz boshliq davlat delegatsiyasini qabul qilish marosimlarida, chet el davlat delegatsiyalarini O'zbekistonda qabul qilish marosimlarida ko'tariladi. O'zbekiston bayrog'i O'zbekiston Prezidenti qarorgohi Oqsaroy binosi, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi binosi tepasiga ilib qo'yilgan. O'zbekiston sportchilari jahon sport musobaqalarida g'oliblikni qo'lga kiritib, shohsupaga ko'tarilgan paytlarda ham O'zbekiston bayrog'i ko'tariladi. Shu boisdan ham mamlakatimizda va jahon uzra O'zbekiston bayrog'ining ko'tarilishi, bir tomondan davlatimiz shon-shuhratini ko'tarsa, ikkinchi tomondan, barchamizga quvonch, faxrlanish, g'urur bag'ishlaydi.

“O'zbekiston Respublikasining davlat gerbi to'g'risida”gi Qonun 1992-yil 2-iyulda O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining X-sessiyasida qabul qilindi. Gerb suveren davlatimiz ramzi sifatida ijtimoiy-siyosiy hayotda keng qo'llaniladi. O'zbekistonning xorijiy mamlakatlar bilan tuzilgan bitim va shartnomalarida, davlatlararo aloqa va diplomatik hujjatlarda O'zbekiston Respublikasining davlat gerbi tasviri tushirilgan bo'ladi. Shuningdek, gerb tasviri davlat ahamiyatiga molik ichki hujjatlarda, davlat korxonalari va muassasalarining muhrlarida, o'zaro aloqa hujjatlarida ham bo'ladi. Milliy valyutamiz – so'mda ham davlat gerbi to'la ifodasini topgan.

“O'zbekiston Respublikasi davlat madhiyasi to'g'risida”gi Qonun 1992-yil 10-dekabrda O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining XI-sessiyasida qabul qilindi. Shoir A. Oripov va bastakor M. Burhonov tomonidan tayyorlangan variant tasdiqlandi. Davlat madhiyasi davlat mustaqilligining timsoli bo'lib, u O'zbekiston fuqarosida vatanparvarlik tuyg'ularini uyg'otadi. O'zbekiston Respublikasining davlat madhiyasi

jamoatchilik oldida ijro etilganida ishtirokchilar uni tik turib, qo'lini ko'ksiga qo'yib kuylaydilar va tinglaydilar.

1993-yil 7-mayda O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi tomonidan birinchi orden – birinchi va ikkinchi darajali “Sog'lom avlod uchun” ordeni ta'sis etildi. 1994-yil 5-mayda “O'zbekiston Qahramoni” unvoni va “Oltin Yulduz” medali, “Mustaqillik” va “Do'stlik” ordenlari, “Jasorat” va “Shuhrat” medallari ta'sis etildi. 1995-yil 30-avgustda “Mehnat shuhrati”, birinchi va ikkinchi darajali “Shon-shuhrat”, 1996-yil 26-aprelda “Amir Temur”, “Buyuk xizmatlari uchun”, 1998-yil 17-avgustda “El-yurt hurmati”, 2000-yil 30-avgustda “Jaloliddin Manguberdi” ordenlari ta'sis etildi.

1996-yil 26-apreldagi Oliy Kengash sessiyasida ijtimoiy-iqtisodiy, madaniyma'rifiy yo'nalishlarda O'zbekiston Respublikasining faxriy unvonlari ta'sis etildi.

O'zbekiston Respublikasining 1992-yil 2-iyunda qabul qilingan “Bayram kunlari haqida”gi qonuniga va 1995-yil 21-dekabrda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksining 137-moddasiga muvofiq quyidagi kunlar bayram – dam olish kunlari deb belgilandi. Mustaqil, erkin davlatning asosiy belgisi, asl poydevori – milliy valyutadir. O'z valyutasiga ega bo'lmagan davlat o'z manfaatlarini ko'zlab mustaqil ravishda moliya-kredit, bank siyosatini yurita olmaydi, o'z taqdirini, tashkilotlar, xo'jaliklar va fuqarolar taqdirini belgilay olmaydi. Ichki bozorni naqd pul bilan ta'minlash, pul chiqarish miqdori, uning xarid kuchi, kelajak istiqboli uchun sarmoya ajratish, kimga qarz berish va kimdan qarz olish, qarzni to'lash va undirib olish, foiz stavkalarini belgilash kabi masalalarni mustaqil hal qila olmaydi. Pirovardida bunday davlat boshqa kuchli davlatlar ko'rsatmalariga qaram bo'lib qoladi, uni hech kim haqiqiy mustaqil davlat deb tan olmaydi. Shu boisdan milliy valyutaga o'tish O'zbekiston uchun oliy maqsad edi.

O'zbekistonda milliy valyutani muomalaga kiritish uchun ham ma'lium vaqt, tajriba kerak edi. Avvalo, haqiqiy mustaqil iqtisodiyotga erishish lozim edi. Shu boisdan O'zbekiston mustaqillikning dastlabki paytlari ham sobiq Ittifoqdan meros qolgan rubl zonasida bo'lib turdi. Biroq sovetlardan keyingi makonda yalpi ichki mahsulot ishlab chiqarishning keskin pasayishi natijasida rublning qadri ham shunga mos ravishda tushib bordi. 1993-yil may oyi boshlarida 800–900 rublning qadri 1 AQSH dollari darajasiga tushib ketgan edi. Shu yili Rossiyada oldingi rubl kursiga teng-lashtirilgan yangi namunadagi rubl chiqarildi. Rossiya hukumati 1993-yil 26-iyulda O'zbekiston mutasaddi vakillarini Moskvaga taklif qilib, birgalikda rubl zonasida qolishini ta'kidlashdi. Keyinroq Rossiya, O'zbekiston va Qozog'iston rahbarlari Moskvada uchrashib, rubl zonasini saqlashga, O'zbekiston va Qozog'istonni 1993-yilgi yangi rubl namunasi bilan ta'minlashga qaror qilindi. Biroq, amalda boshqacha yo'l tutildi, to'g'rirog'i Rossiya hukumati bu tadbirlardan o'z manfaati

yo'lida foydalanmoqchi bo'ldi. Rossiya hukumati O'zbekiston oldiga o'z shartlarini qo'ydi:

Birinchidan, kerakli rublni davlatlararo qarz sifatida, keyinchalik boylik va mahsulot bilan to'lash sharti qo'yildi.

Ikkinchidan, rublni olishdan oldin uning 50 % miqdoridagi AQSH dollari yoki O'zbekiston oltinini garovga qo'yish talab qilindi.

Uchinchidan, O'zbekistonda muomalada bo'lib turgan 1961–1992-yilgi namunadagi rublni yangi 1993-yil namunasiidagi rublga uchga bir nisbati bilan almashtirish sharti qo'yildi.

To'rtinchidan, birorta shart bajarilmay qolsa, tovon to'lash majburiyati belgilandi.

Beshinchidan, O'zbekiston Markaziy banki Rossiya Markaziy bankiga hisobot berishi, ya'ni tobe bo'lishi kerak edi.

O'zbekiston bunday shartlarga rozi bo'lolmas edi, rozi bo'lmadi ham. Shu boisdan muomalaga yangi valyuta kiritish ishiga jiddiy kirishildi. O'zbekiston rahbariyati "katta og'a"ning o'yinlariga qarshi oldindan chora-tadbirlar ko'rib qo'ygan edi. 1992-yildayoq muomalaga chiqarishga mo'ljallangan so'm-kupon nusxalari tayyorlab qo'yilgan edi. Nihoyat, 1993-yil 1-noyabrda O'zbekistonda so'm-kupon muomalaga kiritildi, uning kursi oldin muomalada bo'lib kelgan rubl bilan tenglashtirilgan edi. Shu yil noyabr oyi davomida aholi qo'lidagi rubl namunasiidagi pullarni jamg'arma banklari orqali so'm-kuponga almashtirish ta'minlandi. So'm-kupon joriy etilayotgan dastlabki paytlarda chetdan rubl oqib kelmoqda, degan mish-mishlar ko'paydi. Bozorda narxlar osmonga chiqdi. Hukumat buning oldini olish choralari ko'rdi. Aholi ortiqcha tashvish, aziyat chekmadi, aksincha aholi, iqtisodiyot himoya qilindi. O'zbekiston rahbariyati so'm-kuponlar asosida zarur-tajriba orttirdi, haqiqiy milliy valyutani joriy qilish tadbirlarini ko'rdi.

1994-yil 16-iyundagi "O'zbekiston Respublikasining milliy valyutasini muomalaga kiritish to'g'risida"gi Prezident farmoni va Vazirlar Mahkamasining qaroriga binoan 1994-yil 1-iyuldan boshlab milliy valyuta – so'm muomalaga kiritildi. 1 s'om kursi 1000 so'm-kuponga tenglashtirilgan holda joriy qilindi. Milliy valyuta – so'm O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining qiymati 1, 3, 5, 10, 25, 50, 100 so'm bo'lgan bank qog'oz pullari (banknotlar) holida muomalaga chiqarildi. Aholi qo'lidagi so'm-kuponlar jamg'arma banklari orqali 1000 ga 1 qiymatda almashtirildi. 1997-yilda 200, 1999-yilda 500, 2001-yilda 1000 so'mlik qog'oz pullari ham muomalaga kiritildi. Shuningdek, qiymati har xil miqdordagi tangalar ham naqd pul holida muomalaga chiqarildi.

Milliy valyutaning muomalaga kiritilishi mamlakatimiz hayotida muhim voqea bo'ldi, O'zbekistonning xalqaro maydonda mavqeyi oshdi, o'zining pulkredit, moliya siyosatini amalda mustaqil yuritadigan bo'ldi. Bu iqtisodiy islohotlarni yanada chuqurlashtirish uchun qulay imkoniyat yaratdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A.O‘zbekistonning o‘z istiqlol va taraqqiyot yo‘li.- T.: O‘zbekiston, 1992.
2. Karimov I.A.O‘zbekiston: Milliy istiqlol, iqtisod, siyosat, mafkura. - T.: O‘zbekiston, 1996.
3. Karimov I.A.O‘zbekiston XXI asr bo‘sag‘asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. - T.: O‘zbekiston, 1997.
4. Karimov I.A.O‘zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida. - T.: O‘zbekiston, 2011.
5. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiya.-T.:O‘zbekiston, 1992;-2012
6. Eshov B. Uzbekistonda davlat va mahalli y boshqaruv tarixi.-Yangi asr avlodi, 2012.
7. O‘zbekistonning yangi tarixi. Uchinchi kitob. Mustaqil O‘zbekiston tarixi.- T.: Shark, 2000. 10.O‘zbekiston tarixi / R. Murtazaeva umumiy tahriri ostida .-T.: Yangi asr avlodi, 2003.
8. R. Shamsutdinov, H. Mo‘minov O‘zbekiston tarixi.-T.: 2013.